

Herderin (1744-1833) ajattelu. Filosofisessa pääteoksessaan *Kirjallisesta vuorovaikutuksesta slaavilaisten kansojen ja kielten välillä* (1836) Kollár esitti Hegelin hengessä vakaumuksensa, jonka mukaan eri kansat ovat muotoja, joiden kautta ihmiskunta kehittyi ja vahvistuu. Kollárin mukaan slaaveilla oli mahdollisuus täyttää ihmiskunnan historiassa messianistis-humanistinen tehtävä, sillä kokemiansa kärsimysten ja nöyryytysten vuoksi he arvostivat rauhaa, vapautta ja oikeudenmukaisuutta.

Dupkalan mukaan Kollárin versio messianismista oli täysin epäpoliittinen: Kollár vastusti valankumousliikkeitä ja uskoi että slaavilaisen vuorovaikutuksen idean toteuttaminen varmistaisi muiden kansojen rauhanomaisen rinnakkaiselon slaavien kanssa ja hävittäisi keinotekoiset muurit eri heimojen ja murteiden väliltä. Yksittäiset slaavikansat taas säilyttäisivät kaikki kielellisen ja kulttuurillisen erikoislaatunsa samalla kun niiden erinomaisimmat yksilöt antautuisivat pyhään yhteyteen koko suuren Slavian kanssa.

Erityisen huomionarvoisia ovat Kollárin kommentit muista romanttisista runoilijoista. *Kirjallisesta vastavuoroisuudesta* -teoksessa hän valitteli sitä, että ajan merkittävimmät slaavirunoilijat, Puškin, Mickiewicz ja serbi Miltunović Sarajil, leijaillivat slaavilaisessa eetterissä kansojensa näköpiiriin ulottumattomissa, heitä kun ei ollut riittävässä määrin elähdyttänyt vastavuoroisuuden henki. Luentojaan slaavilaisesta kirjallisuudesta Collège de Franceen valmistellut Mickiewicz ei tahtonut edes pitää yllä yhteyttä Kolláriin slaavilaisuuden yhteisen hyvän asiassa, mikä sai aikaan, että eräässä viimeisistä soneteistaan Kollár kuvasi slaavilaisen helvetin, jonne joutuivat niin Mickiewicz kuin Andrzej Towiańskikin (puo-

lalainen messianistinen profeetta ja Jumalan Asian Seuran, Kolo Sprawy Bożejn, perustaja).

Ján Kollárin ajatukset slaavilaisuudesta yleisinhimillisenä ilmiönä tuovat mieleen myös tunnetuimmat venäläiset universaalien uskonnon apostolit, kuten Solovjovin, Berdjajevin ja Dostojevskin. Heidän maallinen ja eskatologinen versionsa messianismista oli luonteeltaan rauhanomaista ja epäpoliittista, samoin kuin Kollárilla. Aivan toisenlaisen näkemyksen messianismista esitti L'udovít Štúr (1815-1856), slovakien kirjakielen luoja, romanttinen runoilija ja slovakien kansallistunnon ja valtiollisen olemassaolon esitaisiteilija. Rudolf Dupkala käsittelee teoksessaan erityisesti Štúrin toimintaa 1850-luvulla, jolloin tämän demokraattiset taipumukset heikentyivät ja muuttuivat panslavistiseen suuntaan esim. teoksessa *Slaavikansat ja tulevaisuuden maailma* (1852). Štúrin ajatuksiin slaavien tehtävästä vaikuttivat niin venäläisten slavofiilien lännenvastainen propaganda, kristillinen käsitys pelastuksesta, Kollárin idea slaavilaisesta vuorovaikutuksesta kuin Hegelin

valtiofilosofiakin. Štúrin mukaan venäläiset olivat slaavikansoista ainoat, jotka olivat onnistuneet säilyttämään valtiollisen oman-takeisuuden. Kansallis-messianististen ja panrusististen äänenpainojen ohella *Slaavikansat ja tulevaisuuden maailma* -teoksesta on löydettävissä kuitenkin myös yleisinhimillisempi sanoma.

Dupkala omistaa paljon tilaa myös slovakialaisen messianismin aikalaisvastaanotolle. Štúrin versio antihegeliläisyydestä joutui miltei täydellisen väärinymmärryksen kohteeksi ja yleensäkin romantiikan ajan messianisteja ei pyritty ymmärtämään vaan heitä syytettiin mytologisionnista, tyylittelystä, visionäärisyydestä ja mystisismistä. Dupkalan mukaan tällöin unohdettiin, että kyse oli ennen kaikkea heidän runoutensa luonteenpiirteistä ja inspiraationlähteistä. Runoilijamessianistit toteuttivat yrityksensä paeta tukahduttavaa maailmaa ja poliittis-yhteiskunnallista sortoa ennen kaikkea mielikuvituksen maailmassa ja taiteellisen luomistyön mystillisessä ajassa.

Anna Banasiak
Puolasta suomentanut
Veikko Suvanto

Muurien pahat pidot

"4". Ohjaus Ilja Hržanovski. Käsikirjoitus Vladimir Sorokin. Venäjä, 2002, 126 min. Esitettiin Rakkautta ja anarkiaa -elokuvalifestivaalilla Helsingissä syyskuussa.

Harvinaista herkkua Helsingissä: uutta venäläistä elokuvaa täpötäydelle katsomolle. Millainen on tämä nuoren (s. 1975) esikoisohjaaja Ilja Hržanovskin "kulttielokuva"? Osa katsojista on paikalla nähdäkseen ohjaajan, monet kuitenkin luettuun valtalehden haastattelun (HS 18.9.2005). Siinä mm. sanotaan, että Hržanovski

näyttää olevan Andrei Tarkovskin perillinen, joka kertoo kuvin, ei dialogein.

Olen hiukan eri mieltä, varmaan siksi että ymmärrän dialogin yli sen tyngän mikä englanninkieliseen tekstitykseen mahtuu, ja nautin siitä. Käsikirjoitus on Vladimir Sorokinin (mm. novelli *Marinan kolmaskymmenes rakkautta*, roviolle päätyneen romaani *Sinistä ihrää*,) taattua rivoilua, jota voi kutsua sots-artia seuranneksi postapokalyptiseksi tyylisuunnaksi. Sanotaan myös, että neuvostoajan jälkeinen elokuva on yhdistelmä perivenäläisyyttä

ja Hollywoodia. Ehkä tämän makusekoituksen osoituksena nyt voi valkokankaallakin sensuroimatta rivoilla. Vaikka ohjaaja onnistuu kuvan ja sanan, rytmin ja tunnelman yhdistämisessä erittäin hyvin, dialogi on kuitenkin elokuvan vahvin pilari. Dialogi välittää henkilöiden epävarmuuden uusissa oloissa ("mummot ovat siirtyneet juomaan tequilaa") – huulta heittämällä etsitään yhteisyyttä ja satuilulla torjutaan vähemmän mairittelevaa totuutta. Kaikesta huolimatta kolme päähenkilöä paljastaa itsestään enemmän totta kuin valhetta.

Juoni jakaantuu kolmeen haaraan päähenkilöiden mukaan. Kaksi miestä, pianovirittäjä ja FSB:n muonapäällikkö, tutustuvat baarissa maksulliseen naiseen Marinaan. Herkullisen huulenheittokohtauksen jälkeen kukin palaa omaan elämänsä, joka tuhoutuu tavalla tai toisella. Kukin on tyypiltään "non-returning hero", jota ei ole luotu arkielämään. Kutkuttavasti esitetään miten pohdintoihin taipuvainen pianovirittäjä astelee Moskovan katuja kun hänet istutetaan miiliisiantoon. Loppukohtauksessa hänet lähetetään sotatamineissa lentokoneeseen kohti Tšetšeniaa, kovaäänisten kuuluttaessa: "Te olette tehneet syntiä, nyt voitte lunastaa ne. Sota tarvitsee teidän elämänne." Kysynpä vain, onko tämä Hollywoodia, Irakin sodan retoriikkaa? No ei ole, pikemminkin päinvastoin.

Muonapäällikön hahmo parodioi isänmaallista sankaria täysillä. Siinä on sliipattu trokari, mukiloija, koirien ystävä, homofobi ja Volga-veden suosija (hän kehuu baarissa miten presidentin avustajat juovat Eviania, mutta presidentille kaadetaan aina Volgan vettä). Myös hän on askeettinen, vain yhteisölle elävä sankari: hän asuu vanhan isänsä kanssa, joka ottaa hänet polvillaan nöyristellen vastaan luksusetteisessä, essu edessä (ne

pienet eläkkeet). Muonapäällikön työ on hankkia presidentille lihaa, vaikkapa pallonmuotoiseksi kasvatettuja possuja, - 28 asteisen pakkasen kerroksesta.

Keskeisin tarinalinja seuraa Marinaa, joka tekee matkan entisen toverinsa Zojan hautajaisiin. Taival on yhtä tuskaa, raiteet vihlovat, kananluut rouskuvat, koirat haukkuvat, korkeajännitepiikkilangoista pujahdellaan kun ei mitään. Marinin tarpominen päättyy haudalle, jossa itketään parikymppisenä kuollutta Zojaa. Kerronnan surrealistisuus tiivistyy. Mitä pitäisi uskoa, tukehtuiko Zoja todella leipämössöön? Kylä näet elää kuin Platonovin *Montussa*, edistyksen tuolla puolen. Kylän ainoa ja yhteinen elinkeino on tehdä nukkeja, joiden raaka-aineena käytetään mummojen suussa möyhentämää leipämössöä. Juonen konflikti on Marinin viha arvoituksellista Zojaa kohtaan. Zoja oli kylän pelastaja, ainoa joka kykeni muotoilemaan nukki- en kasvot. Nyt hän on poissa. Peijaiset kestävät useita päiviä ja niin kuin tapana on, juodaan kiljua, leikataan sianihraa (pää viskataan takaisin karsinaan), lauletaan – ei niin huonosti –, saunotaan ja osoitellaan sormella joukon ainoaa korkkaamatonta naista. Tunnelma on riehakkuudestaan huolimatta täysin lohduton. Vaikka kylän amatöörinäyttelijät ovat hieman vieraita Hollywood-roolissaan ja

parodioivat sitä mm. esitellessään rupsahtaneita sulojaan kameralle, viimeisen tuomion vivahteen he tuovat esiin yhtä ilmeikkäästi kuin Marat. Tämä kylän viimeinen mies ja Zojan poikaystävä saatuaan kohteliaaseen kysymyksenä vastaukseksi luuvitosta, lausuu maahan lyötynä: "Näin me elämme."

Marinalle jää kostottaren, pedolla ratsastavan porton osa. Hän kokoaa puolivalmiit nuket keoksi Zojan haudalle ja syyttää ne palamaan. Ristikin palaa. Tämä on huipennus, sitä ennen välähdyksenä ohitetaan Maratin ilmasta roikkuvat jalat.

Esityksen jälkeen katsomosta kysyttiin mitä nimi "neljä" tarkoitti. En kuullut vastausta, mutta mieleen tuli Marinin tovereineen muodostama feminiininen nelialipila sekä luvun filosofisempi viittaus peruselementteihin ja viisauteen, jumaluuden luovaan eli neljänteen ulottuvuuteen. Lisäksi siihen saattoi liittyä viittaus muutaman vuoden takaiseen venäläistyön tuhoutumista käsittelevään Lukas Moodyssonin "Lilja 4-ever"-elokuvaan. Hržanovskin näkemys vaikutti ruotsalaisohjaajan teosta moniulotteisemmalta, tuhon silmässäkin yhteisöllisyydestä voimaa ammentavalta, ihan niin kuin venäläinen puheenparisiin.

Elina Kahla

Puolalaisten häiden tragiikkaa

Wojciech Smarowski, Häät (Wesele), Puola, 2004. Esitetty Suomessa Puolan elokuvaviikolla lokakuussa 2005

Wojciech Smarowski nimeää esikoiselokuvansa Stanisław Wyspiańskin klassikonäytelmän mukaan, jonka itse Andrzej Wajda on filmatisoinut, ja mainostaa sitä votkaetiketin muodossa. Kansan

mielenmaisemia kuohuttava groteski filmi on valmis. Siitä puhutaan vuoden elokuvana.

Smarowskin filmi kuvaa kylähäitä. Morsian Kasia on kylän nousukkaan (Wojnar) tytär. Wojnar haluaa Kasian pikaisesti naimisiin, ettei tyttären raskaus nostaisi kylässä hälyä. Sulhoksi kelpaa maajussi-Janusz, joka on kiinnostuneempi myötäjaisautos-